

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Commentaria et disputationes scholastica in Summam D.
Thomae Aquinatis**

Nazarius, Johannes P.

Coloniae, 1621

Articvlvs Qvartvs. Vtrum in deo sint tantum quatuor relationes reales
scilicet paternitas, siliatio, spiratio, & proceßio.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-82303](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-82303)

Sol. & passio non sunt idem inter se. *Resp.* expositio-
nem illam ultimam, quæ est Sylu. in 2. p. si susti-
nenda est, intelligendam esse aut de ijs, quæ sci-
licet nullum connotant respectum ad extrinse-
cum & de absolutis, aut de sola identitate reali,
qualem habent etiam actio & passio inter se, &c.
Vel dicas Sylu. loqui de rationibus extremorum
adinuicem comparatis, prout vniuntur in ter-
tio.

Obi. 1. cont. *2. gloss.* *Sol.* **CONTRA secundam glossam argum.** Mol.
Primo: In syllogismis non colligimus maius ex-
tremum esse idem cum minori, illa eadem iden-
titate præcisè, qua sunt idem cum medio: sed
absolutè maius extremum conuenire aut non
conuenire minori extremo, propter connexio-
nem, quam vtrumque habet cum medio in præ-
missis. Ergo &c. *Resp.* vt ante diximus, conclu-
sionem semper intelligendam esse secundum eam
veritatem, & sensum secundum quem infertur
ex præmissis, si præmissæ sint propriæ causæ cõ-
clusionis; aliàs aliquid esset in effectu, quod
non dependeret ex causa &c. Vide supranotata
pro explicatione & defensione prædictæ glossæ,
ex quibus etiã patet responsio ad alia duo argu-
menta eiusdem authoris.

Obi. 2. *Solut.* **CONTRA eandem concl. argum.** Val. *Primo:*
Quia secundum hanc expositionem, idem est ac
si diceremus: Quæ sunt eadem tertio sunt ead-
em illi tertio, illa enim ratio est quoddam ter-
tium. *Respondetur* etsi ratio illa sit quoddam ter-
tium, esse tamen secundum illam rationem in-
ter se idem, non est formaliter esse idem illi ter-
tio, sed esse idem inter se secundum illud tertiu,
ita vt illud tertium habeat rationem quo, extre-
ma verò rationem quod; sunt enim ea quæ sunt
eadem.

Obi. 3. *Conf.* *Solut.* *ad Conf.* **Secundo:** Secundum illam glossam sic poterit
quis argumentari; Quæ sunt eadem vni tertio
quo ad id, in quo sunt eadem illi tertio, sunt ea-
dem inter se; sed paternitas & filiatio quo ad suã
realitatem sunt eadem vni tertio scilicet essen-
tiæ: Ergo sunt eadem realiter inter se. Et potest
confirmari argumentum ex supradictis in prima
concl. quoniam ratio formalis relationum inclu-
ditur in ratione formali essentia, & e contra. Sit
hæc est ratio Ban. contra Cai. *Resp.* hoc argumẽ-
to non cõcludi, nisi paternitatem & filiationem
inter se idem esse quo ad id, quod est ratio iden-
tificationis eorum in tertio, quod est essentia, nõ
autem relatio, licet ipsa sit eadem essentia. *Ad
confirm.* dicitur, quod licet essentia & relatio in
diuinis sint vnius rationis formalis formaliter à
parte rei, differant tamen virtualiter siue fun-
damentaliter: quo fit, vt illa vna & eadem res
simplicissima & infinita, quatenus fundat ratio-
nem essentia communicabilis, sit ratio identifi-
cationis; vt autem fundat rationem paternitatis
& filiationis & rei constituibilis in esse persona-
li incommunicabili, sit ratio oppositionis & di-
stinctionis. Et ex his patet, quomodo possit sus-
tineri glossa Capr. contra Val. sic enim est in-
telligenda, vt quæ sunt eadem vni tertio sint ea-
dem inter se, vel sint eadem alicui quod vtrique
extremorum identificatur, id est secundum eam
rationem, qua vtrique extremorum identificatur;
sic enim erit differens conclusio à præmissis. Se-
cundo patet etiam ex dictis solutio argumentor-
um Valsq. Suar. & Albert. aduersus prædictam
glossam; coincidunt enim cum prædictis.

Ob. cont. 3. *2. gloss.* **CONTRA tertiam glossam argumentatur** Val.
Si vera esset hæc glossa, principium illud solum
haberet locum in diffinitione & difinito, & in
ijs quæ synonima sunt; Igitur in creatis non re-

A Et inferemus actionem & passionem esse idem
realiter inter se; quia sunt idem realiter vni
motui. *Resp.* primo hoc argumentum idem ferè
esse cum secundo argumento superius relato
contra primam glossam, & eodem modo soluend-
um esse. Secundo dico nullam esse secundam
consequentiam: nam glossa non affirmat, in illis
dumtaxat verum esse principium illud quæ sunt
eadem adæquate vni tertio, sed in his certissi-
mum ac verissimum esse: in alijs autem posse
habere falsitatem, vt patet in diuinis. Nec debu-
it Capr. aut D. Th. explicare sensum illum præ-
dicti principij, quo ad vniuersa creata potest ex-
tendi, aut quo potest esse regula syllogismorũ,
vt existimat Valsq. Et per hæc patet responsio ad
argumentum simile Albertini & Suar. Quod au-
tem ait Suar. nullam talem inadæquatam iden-
tatem in rebus creatis inueniri, manifestè fal-
sum est; nam actio eadem est inadæquate motui
& similiter passio: licet ex tali inadæquatione
non sequatur realis distinctio. Sed nec etiam hoc
intendit aut significat glossa prædicta.

CONTRA sextam glossam est argumentum
Albertini, quod in expositione prædictæ glossæ
propositum est & solutum. Videndus est Mol-
ina disp. 3. vbi tradit modum discernendi sophis-
mata à veris syllogismis in terminis diuinis; &
Albertinus in dicto 7. principio, puncto 3. vbi dis-
serit de vsu prædicti principij in materia syllogis-
morum. Et Valsq. c. 3 & Suar. lib. 4. c. 3. in fine.

ARTICVLVS QVARTVS.

Vtrum in Deo sint tantum quatuor relationes rea-
les scilicet paternitas, filiatio, spiratio, & processio.

AD Quartum sic proceditur. Videtur, quod in
Deo non sint tantum quatuor relationes rea-
les scilicet paternitas, filiatio, spiratio, & processio.
Est enim considerare in Deo relationes intelligentis
ad intellectum, & volentis ad volitum. Quæ videntur
esse relationes reales, neque sub prædictis continentur.
Non ergo sunt solum quatuor relationes reales in
Deo.

2. Præterea. Relationes reales accipiuntur in Deo
secundum processionem intelligibilem verbi. Sed re-
lationes intelligibiles multiplicantur in infinitum, vt
Auric. dicit. Ergo in Deo sunt infinitæ relationes rea-
les.

3. Præterea. Idea sunt in Deo ab æterno, vt su-
pra dictum est, † non autem distinguuntur abinu-
cem, nisi secundum respectum ad res, vt supra dictum
est: * ergo in Deo sunt multo plures relationes æter-
ne.

4. Præterea. Aequalitas, & similitudo, & iden-
titas sunt relationes quadam, & sunt in Deo ab æter-
no. Ergo plures relationes sunt ab æterno in Deo, quã
qua dictæ sunt.

E Sed contra. Videtur, quod sint pauciores; quia se-
cundum Philosophum in 3. Phys. * Eadem via est de Li 3. Phys.
Athenis ad Thebas, & de Thebis ad Athenas. Ergo vi-
detur, quod pari ratione eadem sit relatio de pa-
tre ad filium, quæ dicitur paternitas: & de filio ad Pa-
trem, quæ dicitur filiatio. Et sic non sunt quatuor rela-
tiones in Deo.

Respondeo. Dicendum, quod secundum Philosophũ
in quinto Metaph. † Relatio omnis fundatur, vel
supra quantitatem, vt duplum, & dimidium: vel
supra actionem, & passionem, vt faciens & factum,
pater & filius, dominus, & seruus, & huiusmodi. Cum
autem d quantitas non sit in Deo: est enim sine quan-
titate magnus, vt dicit August. * Relinquitur ergo,
quod realis relatio in Deo esse non possit, nisi super a-

168.
Infr. q. 30.
a. 1. cor. Et
a. 2. corp. &
ad 1.

† q. 15. a. 2.
* q. 15. a. 2.

† Li 5. Me-
ta. text. 20.
to. 3.

D. 1080.
Li 1. de Tri-

c. 1. circa fi. tionem fundata, non autem super actiones, secundū
 c. 11. c. 7. quas procedit aliquid extrinsecum dā Deo: quia re-
 circa prin- lationes Dei ad creaturas non sunt realiter in ipso, vt
 tomos. supra dictum est. † Vnde relinquitur, quod relatio-
 D. 1089. nes reales in Deo non possunt accipi nisi secundum d
 D. 555. actiones, secundum quas est processio in Deo intra,
 sed non extra. Huiusmodi autem processiones sunt
 q. 17. art. 3. dua tantum, vt supra dictum est. * Quorum vna
 precipue accipitur secundum actionem intellectus, quæ est
 processio verbi: alia secundum actionem voluntatis,
 quæ est processio amoris. Secundum quamlibet
 autem processionem oportet duas accipere re-
 lationes oppositas, quarum vna sit procedentis a
 principio, & alia ipsius principij. Processio au-
 tem verbi dicitur generatio secundum propriam ra-
 tionem, quæ competit rebus viuentibus. Relatio au-
 tem principij generationis in viuentibus perfectis, di-
 citur paternitas. Relatio verò procedentis a principio
 dicitur filiatio. Processio verò amoris non habet nomē
 proprium, vt supra dictum est. † Vnde neg. relationes,
 q. 27. a. 4. quæ secundum ipsam accipiuntur. Sed vocatur relatio
 principij huius processionis, spiratio: relatio autem pro-
 cedentis, processio: quamuis hæc duo nomina ad ipsas
 processiones, vel origines pertineant, & non ad rela-
 tiones.

Ad primum ergo dicendum, quod in his, in quibus
 dicitur intellectus, & intellectum, volens, & volitum,
 potest esse realis relatio, & scientia ad rem scitam,
 & volentis ad rem volitam. Sed in Deo est idem omni-
 no intellectus, & intellectum: & quia intelligendo se in-
 telligit omnia alia, & eadem ratione voluntas, & vo-
 litum. Vnde in Deo huiusmodi relationes nō sunt rea-
 les, sicut neque relatio eiusdem ad idē. Sed tamen re-
 latio ad verbum est realis: quia verbum, intelligitur,
 vt procedentis per actionem intelligibilem, non autem
 vt res intellecta: Cum enim intelligimus lapidem, id
 quod ex re intellecta concipit intellectus, vocatur ver-
 bum.

Ad Secundum dicendum, quod in nobis relationes
 intelligibiles in infinitum multiplicantur, quia alio a-
 ctu intelligit homo lapidem, & alio d. actu intelligit se
 intelligere lapidem, & alio etiam intelligit hoc intelli-
 gere: & sic in infinitum multiplicantur actus intelli-
 gendi, & per consequens relationes intellectæ. Sed
 hoc in Deo non habet locum, quia vno actu tantum o-
 mnia intelligit.

Ad Tertium dicendum, quod respectus ideales sunt
 intellecti a Deo. & Vnde ex eorum pluralitate non se-
 quitur, quod sunt plures relationes in Deo: sed quod
 Deus cognoscit plures relationes.

Ad Quartum dicendum, quod æqualitas, & simili-
 tudo in Deo nō sunt relationes reales, sed rationis tan-
 tum, vt infra patebit.

Ad Quintum dicendum, quod via est eadem ab vno
 termino ad alterum, & e conuerso, sed tamen respectus
 sunt diuersi. & Vnde ex hoc non potest concludi, quod
 eadē sit relatio patris ad filium, & e conuerso. Sed pos-
 set hoc concludi de aliquo absoluto, si esset medium in-
 ter ea.

Sensus questii.

IN Hoc articulo differit S. D. de modo essen-
 di diuinarum relationum, quo ad earum nu-
 merum. In cuius titulo aduerte duo. Primum est,
 duo in eo claudi quæ sita; alterum primum de
 numero diuinarum relationum: & alterum se-
 cundarium de nominibus earum. In primario
 verò duo continentur quæ sita; duas enim habet
 exponentes propter dictionem exclusiuam; vna
 est, an sint quatuor relationes? altera, an sint
 plures? Et contra priorem partem militat argu-
 mentum sed contra. Aduersus verò posteriorem

militant alia. Secundum est, hic nomine spirationis
 intelligendam esse spirationem actiuam; nā pas-
 siua spiratio nō distinguitur ab ea relatione quæ
 est processio.

Forma Textus.

PRIMA CONCL. In Deo sunt tantum quatuor
 relationes reales. Probatur. In Deo non potest
 esse relatio realis nisi fundata super actiones, se-
 cundum quas attenduntur processiones in diui-
 nis ad intra, quæ processiones sunt duæ tantum;
 quarum vna accipitur secundum actionem in-
 tellectus, quæ est processio verbi; alia secundum
 actionem voluntatis, quæ est processio amoris.
 At secundum quamlibet processionem oportet
 accipere duas relationes, quarum vna sint proce-
 dentis a principio, & alia ipsius principij: Ergo
 sunt quatuor tantum relationes in Deo. Maior
 propositio duas habet præcipuas partes. Prior
 est: Non potest esse relatio realis in Deo, nisi
 fundata super actiones immanentes, secundum
 quas est processio in Deo. Probatur hæc pars di-
 stinguendo fundamenta relationum realium ex
 Arst. 5. Metaph. cap. de ad aliquid. Nam omnis
 relatio fundatur, vel super quantitatem vt du-
 plum & dimidium, vel super actionem transe-
 untem & passionem, vt faciens & factum, domi-
 nus & seruus & huiusmodi &c. aut super actio-
 nem immanentem, vt relatio dicentis ad verbum
 & e contra; At relationes in Deo reales non pos-
 sunt fundari super quantitatem; quia quantitas
 non est in Deo qui sine quantitate magnus est, vt
 inquit Augustinus; nec super actionem transe-
 untem; quia relationes Dei ad creaturas non sunt
 realiter in ipso, vt supra dictum est q. 13. art. 7.
 Relinquitur ergo vt relationes reales in Deo ef-
 fen non possint, nisi secundum actiones, secundū
 quas est processio in Deo ad intra, quæ sunt in-
 telligere & velle. Posterior verò pars maioris
 relinquitur nota ex dictis in questione precedente.
 Minor autem fert secum suam probationem in
 illis verbis. Quorum vna sit procedentis &c.

SECUNDA CONCL. quæ respondetur ad secū-
 dam partem quæ sita est. Prædictæ quatuor relatio-
 nes reales dicuntur paternitas, filiatio, spiratio &
 processio. Probatur primò quo ad duas priores;
 Processio verbi in diuinis dicitur generatio se-
 cundum propriam rationem qua competit rebus
 viuentibus: At relatio principij generationis
 in viuentibus perfectis scilicet animalibus, dicitur
 paternitas, relatio verò procedentis a prin-
 cipio dicitur filiatio. Ergo &c. Deinde proba-
 tur conclusio quo ad reliquas duas relationes.
 Processio amoris non habet nomen proprium,
 vt supra dictum est; ergo neque relationes, quæ
 secundum ipsam accipiuntur, habent proprium
 nomen: Igitur inhærendo doctrinæ quæ sita
 præcedentis art. 4. relatio principij huius pro-
 cessionis vocatur spiratio: relatio autem proce-
 dentis processio; quamuis hæc duo nomina ad ip-
 sas processiones vel origines pertineant, & non
 ad relationes; quibus verbis occurrit S. D. obie-
 ctioni tacitæ.

Expositio Textus.

AD Huius litteræ intelligentiam quinque
 sunt diligenter adnotanda. Primum est, S.
 Thomam in hoc art. loqui de relationibus reali-
 bus quibus res eiusdem ordinis aut etiam eius-
 dem nature referuntur ad inuicem: hæc verò sunt
 & dicuntur relationes mutue, non solum forma-
 liter sed etiam realiter; quia scilicet vterque
 rela-

relationis terminus realem habet ordinem & respectum ad alterum; quamobrem S. D. hic non recensuit relatiua tertij modi apud Arist. *5. Metaph.* quæ sunt mensuræ & mensurabiles; hæc enim non sunt inter res eiusdem ordinis, atque ideo non sunt mutua quo ad realitatem & ad rem propositam minimè pertinebant.

Secundum est, quod hic obseruat Caiet. ex D. Th. de pot. Dei. q. 7. a. 9. nimirum diuisionem illam fundamenti relationis realis quo ad quantitatem intelligendam esse sub diuisione scilicet vel secundum rem vel secundum modum, id est, aut de quantitate prædicamentali, aut de re modum quantitatis habente, prout vnum in substantia facit idem, & sic fundat relationem identitatis; & vnum in qualitate facit simile, & numerus siue multitudo diuersum in eisdem & dissimile, secundum quod aliquid magis vel minus consideratur; sic enim vnum album altero dicitur albus, vt ibidem ait S. Th. Constat autem vnitatē & numerum ac multitudinem modos quosdam exprimere quantitatis. Et quamuis inueniatur in diuinis modus quantitatis: cum sit in Deo vnitas essentie, & magnitudo, quæ nihil est aliud quàm perfectio naturæ ipsius, vt ait S. Th. *infra q. 42. a. 4.* quæ substantiæ vnitas & magnitudo relationē fundat similitudinis & æqualitatis inter personas in vna diuinitatis essentia subsistentes; quia tamen huiusmodi relationes in Deo non sunt reales, sed rationis tantum, vt probat S. D. *infra q. 42. a. 1. ad 4. & ibid.* Cai. & hic non erat locus agendi de æqualitate, & similitudine personarū diuinarū; idcirco satis fuit doctrinæ presentis articuli relationem illam realem à diuinis excludere, quæ materialem consequitur quantitatem; earum verò quæ ad vnitatem & magnitudinem diuinæ naturæ consequuntur, disputationem proprio loco reseruare, veritatem interim significando, vt hic apparet in respons. ad 4. Ex quo patet vanam esse censuram Molinæ de efficacia rationis D. Th.

Responsum est
sua Molin.

Solutur ap-
parens con-
tradictio D.
Th.

Tertium est, D. Th. hic docere prædictas quatuor relationes fundari in actionibus immanentibus: cuius oppositum videtur affirmare in *1. dist. 26. q. 1. a. 1.* vbi docet eas fundari supra naturam diuinam. Solutur autem siue conciliatur hæc apparens contradictio distinguendo considerationem naturæ & actionis diuinæ, quæ potest esse duplex: Vno modo sumendo diuinam naturam siue essentiam præcisè, & similiter actionem præcisè; & hoc modo neque essentia neque actiones fundamenta sunt relationum; Nam si sola esset essentia, quæ relationes fundaret, non possent abinuicem realiter esse distinctæ: si verò solæ sumantur actiones immanentes præcisè natura, nec processio verbi esset generatio personæ subsistentis, nec processio amoris esset spiratio personæ Spiritus sancti, ac proinde non essent illæ quatuor sed aliæ longè diuersæ relationes in Deo. Alio itaque modo possunt essentia diuina & actiones considerari, quatenus vnum est sub alio, scilicet essentia sub actione & passionem; & hoc modo essentia prout est in Patre & ab eo communicatur Filio per generationem, fundat relationem paternitatis; & eadem prout est in Filio à Patre per generationem accepta, fundat relationem filiationis. Et eodem modo loquendum est de fundamento reliquarum duarum relationum, quod etiam significauit S. D. in allegata distinctione vbi sic loquitur. Paternitas, & filiatio habent fundamentum in re scilicet naturam ipsam, quæ communicantur secundum communicationem naturæ. Quibus verbis naturam

A sub actione significauit, quæ ratio propria & formalis est fundandi relationes prædictas, & ideo solam hic actionem expressit: quia formaliter loquebatur, vt etiam aduertit Capr. in *1. dist. 31. q. 1. a. 2.* Scoti contra 2. par. concl. quem sequitur Iauellus super hoc a.

Quartum est, cum ait S. D. ex qualibet processione consequi tantum duas relationes reales, quarum vna sit procedentis à principio, & alia ipsius principij &c. intelligendum esse in subiecta materia diuinorum, de quibus loquimur. Deinde extendendo propositionem hæc ad omnem etiā processionem creatam verissima est per se, & immediatè loquendo; Nam cum filius in humanis generatur à Patre, plures alię relationes reales emergunt præter paternitatem & filiationem, nimirum æqualitas aut inæqualitas, similitudo aut dissimilitudo, quæ sunt relationes reales; sed hæc relationes non per se ac immediatè cōsurgunt ex generatione vt generatio est, sed vt talis est; quia scilicet est communicatio naturæ cum eius diuisione; habet enim humanitas in Socrate Patre, & in Platone filio realem distinctionem numeralem & esse diuersum: ex qua diuersitate cum vnitatis specificæ fundamento sequuntur relationes prædictæ & aliæ plures.

Quintum est, non omnes quatuor prædictas relationes distingui realiter abinuicem, sed tres earum tantum, videlicet paternitatem, filiationem & processionem; Spiratio verò quæ relatio est communis Patri & Filio, eadem est realiter cum relationibus paternitatis & filiationis. Nam in diuinis non est realis distinctio, nisi per oppositionem relatiuam; prædictæ verò tres relationes scilicet paternitas, filiatio & processio realem habent oppositionem adinuicem; Spiratio verò nec paternitati opponitur neque filiationi; quamobrem nec ab eis realiter, sed ratione tantum distinguitur absolutè loquendo; alioquin non esset trinitas in diuinis, sed quaternitas. Verū, quæ sit inter spirationē & prædictas duas relationes distinctio, latissimè disputabitur *inf. q. 32. a. 2.* Vide etiam, si placet, dubitationem hic propositam & solutam à Iauel. & aliam apud Zumel. Vide etiam D. Th. in *1. dist. 29. q. 1. a. 3.*

D Postremò aduerte relationem verbi ad dicentem, & è contra, relationem imaginis, & relationes distinctionis vnius personæ, vel relationis ab alia, non ponere in numerum cum prædictis, vt suis locis ostendetur. Vide, si placet, quæ scribit Suar. lib. 5. de relat. diu. c. 2.

QUAESTIO XXIX.

De personis diuinis, in quatuor articulos diuisa.

Pramissis autem his, quæ de processionibus, & relationibus præcognoscenda videbantur, necessarium est aggredi de personis.

E Et primò secundum considerationem absolutam, & deinde secundum comparatiuam considerationem. Oportet autem absolutè de personis, primò quidem in communiconsiderare, deinde de singulis personis.

Ad communem autem considerationem personarū quatuor pertinere videntur: primò quidem significatio huius nominis persona. Secundo verò numerus personarum. Tertiò, ea quæ consequuntur numerum personarum, vel ei opponuntur, vt diuersitas, & similitudo, & huiusmodi. Quarto verò, ea quæ pertinent ad notitiam personarum.

Circa primum queruntur quatuor.

Primò, De diffinitione persona.

Secundo, De comparatione persona ad essentiam.

H 4

sub